

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Et ve Kanatlı Hayvan Eti ve Et Ürünleri Üretim Tesisleri ile İlgili Uygulamaları

Hazırlayan: Dr. Semra GÜRBÜZ

Veteriner Hekim, TKB Koruma Kontrol Genel Müd. - ANKARA

Giriş

Günümüzde hızla artmakta olan dünya nüfusunun daha sağlıklı bir şekilde beslenmesi, güvenli ve dengeli gıda tüketimi sonucunda beden ve ruhen daha sağlıklı kuşakların oluşmasını sağlamak için büyük çabalar gösterilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler bilimsel veriler çerçevesinde ulusal ve uluslararası organizasyonlar tarafından belirlenen tüm kriterleri, üretim, test, kontrol ve istatistik yöntemleri, örnek alma prosedürleri gibi kurallar çerçevesinde gıda kontrol sistemlerini kurdukları gibi, ithalat yapacakları ülkelerde de bu kurallara uygun bir gıda kontrol sisteminin bulunması şartını aramaktadırlar. Bu nedenle etkin bir gıda kontrol sisteminin kurulması; tüketici ve toplum sağlığının korunması yanında, ekonomik açıdan önem taşımaktadır.

Ülkemizde de, özellikle 1995 yılından itibaren gıda kontrol hizmetlerinin yeniden yapılandırılması konusunda çalışmalar başlatılmış olup, etkin bir gıda kontrol sisteminin oluşturulması için çalışmalar yoğun bir şekilde sürdürülmektedir. Yeniden yapılanmanın temelini 23 Haziran 1995 tarih ve 22337 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname oluşturmaktadır.

560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu

ve 440 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında verilen yetkiler çerçevesinde, et ve et ürünleri üretim tesislerine tesis kurma ve çalışma izni verilmesi ve denetlenmesi, et ve mamüllerine sicil ve üretim izni verilmesi ile bunların kontrol hizmetleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca yürütülmektedir.

1- Et ve Et Ürünleri Tesislerine Tesis Kurma ve Çalışma İzni Verilmesi ile İlgili Uygulamalar

560 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 18 inci maddesinde yer alan "Tüm et ve kesim yerleri (kanatlı dahil) mezbahalar ve entegre et tesislerinin kuruluş ve çalışma izni Sağlık Bakanlığı'ndan uygun görüş alınarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca verilir" hükmü çerçevesince hazırlanan yönetmeliklerden kanatlı Hayvan Eti ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik ise 19 Ağustos 1996 tarih ve 22732 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ülkemizde kırmızı et ve et ürünleri üretimi yapan 803 belediye mezbaha ve kombinası, 96 özel mezbaha kombina, 9 Et ve Balık Ürünleri A.Ş.'ne ait kombina 250 civarında depolama, parçalama ve mamül madde üretim tesisi ile kanatlı hayvan eti ve et ürünleri üretimi yaparak 84 ka-

Tablo 1. Yıllar itibariyle çalışma izni alan işletme sayıları

	1996	1997	1998	1999	2000*	Toplam
Kırmızı Et	2	11	23	36	29	101
Kanatlı Eti	2	6	14	18	20	60

Kaynak: Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü kayıtları, 2000

natlı kombina ve kesimhanesi ile çok sayıda depolama, parçalama ve mamul madde üretim tesisi bulunmaktadır.

Çalışma izni alan işletme sayıları tabloda gösterilmektedir.

Kırmızı et ve et ürünleri üretim tesisleri içerisinde çalışma izni alarak faaliyet gösteren işletme sayısı yönetmeliğin yayımından 10.08.2000 tarihine kadar geçen süre içerisinde 101 adettir. Bunun 9'u belediyeye, 1'i Et ve Balık Ürünleri A.Ş.'ne ait olmak üzere toplam 56'sı mezbaha ve kombina, 45 adedi ise soğuk depo, parçalama veya mamul madde üretim tesisidir.

Kanatlı et ve et ürünleri üretim tesisleri içerisinde yukarıda belirtilen tarih itibarı ile çalışma izni alan işletme sayısı 60 adet olup bunun 35'i kesimhane ve kombina 25'i ise soğuk depo, parçalama veya mamul madde üretim tesisidir.

Yukarıdaki rakamların incelenmesinden ve görüleceği üzere kırmızı et ve et ürünleri üretim tesisleri içerisinde çalışma izni alarak faaliyet gösterenlerin sayısı son derece azdır.

Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğin Geçici 1'inci maddesi ile işletmelere çalışma izni almaları için verilen süre dolmuş olmasına rağmen çalışma izni alarak faaliyet gösteren işletme sayısının az olması, çalışma izni almayanların faaliyetlerinin durdurulması durumunda ortaya çıkacak problemler dikkate alınarak 27 Kasım 1999 tarih ve 23889 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim tesislerinin Kuruluş, Açılış Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile; yönetmelik kapsamındaki işletmelere çalışma izni almaları için verilen süre 31/12/2000 tarihine kadar uzatılmıştır.

Verilen sürelerle ve devamlı yinelenen uyarılara rağmen sektördeki işletmelerde özellikle de belediye mezbahalarında yönetmeliğe uyum konusunda önemli bir ilerleme kaydedilememiştir. Çalışma izni almamalarına gerekçe finans sorunları, arıtma tesisi için yapılacak harcamalar ile sağlık koruma bandı, emisyon ve deşarj izni gibi belgelerin alınmasının çok uzun zaman gerektirmesi neden olarak gösterilmektedir.

Ülkemizde ki kırmızı et denetiminde, kasaplık hayvan kesimlerini bir kısmı halen küçük ve iptidai mezbahalarda hijyenik ve teknolojik açıdan uygun olmayan şartlarda yapılmaktadır. Kesimden öncesi canlı hayvan muayenesi ve et muayene-

nesi tüm işletmelerde yapılmamaktadır. Küçük işletmelerde soğutma üniteleri bulunmadığından karkaslar olgunlaştırılmamakta, işletmelerin büyük bir kısmında yan ürünler değerlendirilmemekte, yeterli sayıda ve yetmiş eleman istihdam edilmemekte ve atıklar için yeterli önlemler alınmadığından çevre kirliliğine neden olmaktadır.

Kırmızı et Yönetmeliği kapsamındaki hizmetlerin istenilen seviyeye ulaşmaması ve çözüm bulunmaması halinde de konu ile ilgili faaliyetlerdeki ilerlemenin çok yavaş olacağına gözlemlenmesi üzerine uygulamada bir kısım değişikliklerin yapılması ve teşvik edici unsurların uygulanmaya konulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede 2000 yılı içerisinde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nca yeni bir yönetmelik taslağı hazırlanmış olup, çalışmalar tamamlanmak üzeredir. Yönetmelik taslağındaki değişiklikler ana başlıklar itibarıyla aşağıdaki şekildedir.

Mezbahalar sınıflandırılmaktadır. Sektör içerisinde ağırlıklı olarak yer alan mezbahalar teknik ve hijyenik koşullarının durumuna göre 1 inci, 2 nci ve 3 üncü sınıf olarak sınıflandırılmaktadır. Sınıflandırma mezbahaların kesebilecekleri hayvan sayısı ve pazarlama alanları için belirleyici olmaktadır.

Sınıflandırma neticesinde çalışma izni veren işletme sayıları artacaktır.

Bu 3 sınıflamaya da giremeyecek durumda olanlar öncelikli olarak,

Şartları yeterli olmayanlar ise, pazar paylarının daralması nedeniyle zaman içerisinde sektörden çekilecek veya gerekli düzenlemeleri yaparak şartları uygun olarak faaliyetlerine devam edeceklerdir.

Yetki devri yapılmıştır: Tesis Kurma ve çalışma izinleri kombina, 1 inci sınıf ve 2 inci sınıf mezbahalara Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nce, 3 üncü sınıf mezbaha, soğuk depo, parçalama ve mamul madde üretim tesislerine ise Tarım ve Köyşleri Bakanlığı İl Müdürlüklerince verilecektir.

İstenilen belgelerde değişiklik yapılmıştır: Kombina, sınıflarına göre mezbaha ve tesisler için istenilen belgeler yeniden düzenlenmiştir.

Resmi Veteriner Hekim Uygulamasında değişiklik yapılmıştır: İl ve ilçelerde devamlı olarak muayene hizmetlerinde çalışabilecek yeterli sayıda Hükümet Veteriner Hekimi bulunmaması nedeniyle kontrolör veteriner hekim uygulaması

getirilmiştir.

2- Tesislerin Denetimi, Et ve Et Ürünlerinin Kontrolü, İzin ve Tescil Hizmetleri:

Et ve et ürünlerinin izin ve tescil işlemleri, üretim tesislerinin denetimi ve buralarda üretilen et ve et ürünlerinin kontrolü 560 sayılı Kanun Hükümünde Kararnamenin 5 inci maddesinde yer alan gıda maddeleri üreten işyerleri. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın düzenleyeceği gıda siciline kaydolmak ve sicil numarası almak, imal ettikleri gıda maddelerinin bileşiminde bulunan maddeleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na tescil ettirerek izin almak zorundadır." 9 uncu maddesinde yer alan "Gıda maddeleri üreten işyerlerinde, gıda maddelerinin gıda kodeksine uygunluğunun denetimi ve gıda kontrolü 5 inci ve 18 inci maddede kapsamındaki denetimler ile gıda maddelerinin ithal ve ihracındaki denetimler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yapılır" hükümleri kapsamında yürütülmektedir.

Et ve et ürünleri üretim tesisleri tesis kurma ve çalışma izinlerinin verilmesine esas yönetmelikler ile 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ve Yönetmeliği kapsamında Tarım ve Köyişleri bakanlığı denetim elemanları tarafından yılda en az 4 defa olmak üzere denetlenmektedir.

Et ve et ürünlerinin sicil ve üretim izinleri 9 Haziran 1998 tarih ve 23367 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Yönetmelik ve 9 Haziran 1999 tarih ve 23720 sayılı Resmi Gazete'de ve 30 Haziran 2000 tarih ve 24095 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikler kapsamında verilmektedir.

Üretim izinlerinin verilmesinde 19 Kasım 1997 tarih ve 23172 sayılı Mükerrer Resmi Gazete yayımlanan Türk Gıda Kodeks Yönetmeliği, 10 Şubat 2000 tarih ve 23960 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Türk Gıda Kodeksi Et Ürünleri Tebliği ve Türk Gıda Kodeksi Taze Et, Hazırlanmış Et ve Hazırlanmış Et Karışımları Tebliği ile belirtilen kriterler esas alınmaktadır.

Tesislerden alınan et ve et ürünleri numunelerinin analizleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı enstitü ve 40 İl Kontrol Laboratuvarında yapılmaktadır. Rutin olarak yapılmakta olan fiziksel, kimyasal ve bakteriyolojik analizlerin yanısıra kanatlı hayvanlar ve etlerinde veteriner ilaç kalıntıları ile bulaşanların tesbitine yönelik kalıntı izleme planı uygulamasına 2000 yılı içe-

risinde başlanmıştır. Kalıntı izleme planının uygulanması tüketici sağlığımızın korunması yanında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kanatlı eti ihracatı yapabilecek üçüncü ülkeler listesine girmesi açısından önem taşımaktadır.

Gerek tesislerin denetim sonuçlarının gerekse analiz sonuçlarının mevzuata uygun bulunmadığı durumlarda 7 Kasım 1995 tarih ve 22456 sayılı Resmi'de yayımlanan 560 sayılı Kanun Hükümünde Kararname'nin 4128 sayılı kanun ile değişik 18/A ve 18/B maddeleri kapsamında işlem yapılmaktadır.

3. Eğitim ve Proje Çalışmaları:

Gıda kontrol hizmetlerindeki etkinliğin artırılması amacı ile bu konuda görevli personel her yıl belirlenen bir program çerçevesinde düzenli olarak hizmetiçi eğitime tabi tutulmaktadır. Et ve et ürünleri üretimi yapılan tesislerin ve ürünlerin kontrolü konusunda 1999 yılında Et Muayenesi ve Hijyeni Eğitim Merkezinin Kurulması ve Et Muayenesi ve Laboratuvar Teşhisi konusunda Bir Eğitim Uygulanması konulu bir FAO projesi uygulanmış ve gerek Tarım ve Köyişleri Bakanlığı personeline gerekse sektörde bu konuda çalışan kişilere eğitim vermek üzere 20 veteriner hekimin eğitimi sağlanmıştır.

Yine gıda denetim hizmetleri ve gıda kontrol sistemiyle ilgili mevcut alt yapının geliştirilmesi amacıyla "Gıda Denetim Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesi" hazırlanmış ve Avrupa Birliği'nin desteğine sunulmuştur. Proje Finansman anlaşması 25/7/1997 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Avrupa Birliği tarafından yapılan analizler ile İl Müdürlükleri tarafından yapılan gıda denetimlerin AB normlarına uygun alet, ekipman ve metodlarla daha hassas ve güvenilir şekilde yapılabilmesi için mevcut alt yapının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın hedefi, et ve et ürünlerinin teknik ve hijyenik şartları uygun işletmelerde, muayene ve kontrolleri yapılarak üretilmesini sağlayarak güvenli ve kaliteli üretimi temin etmek, uygunsuz üretimden kaynaklanan kayıpların önüne geçerek ve yan ürünlerin değerlendirilmesini sağlayarak ekonomik kayıpları önlemek ve sektörün gelişimine katkıda bulunmaktır. Yeni milenyumun eşiğinde globalleşen bir dünyada layık olduğumuz yeri alabilmemiz ve rekabet edebilmemiz için bu konu büyük önem arz etmektedir.